

Prof. dr hab. Monika Adamczyk-Garbowska
Zakład Lingwistyki Stosowanej
Instytut Germanistyki i Lingwistyki Stosowanej
UMCS w Lublinie

Recenzja rozprawy habilitacyjnej i dorobku naukowego dr Magdaleny Ruty

Z prawdziwą przyjemnością przystępuję do oceny dorobku naukowego dr Magdaleny Ruty. Miałam okazję obserwować jej rozwój naukowy przez ostatnie jedenaście lat, czyli od momentu uzyskania przez nią stopnia doktora nauk humanistycznych na podstawie rozprawy poświęconej dwujęzycznej twórczości Kalmana Segala. W tym czasie nastąpił ogromny rozwój naukowy dr Ruty, stała się badaczką znaną wśród judaistów w Polsce (nie tylko literaturoznawców) oraz jidyszystów na świecie (zwłaszcza w Niemczech, Izraelu i USA).

Magdalena Ruta posiada w swoim dorobku ok. 90 publikacji, w tym dwie książki monograficzne, jedną książkę redagowaną (w dwóch wersjach językowych polskiej i angielskiej, z tym że można je potraktować jako oddzielne pozycje ze względu na znaczne różnice), ponad trzydzieści artykułów (w tym osiem w językach angielskim i niemieckim). Jej artykuły ukazały się w tomach zbiorowych, rocznikach (np. „Convivium. Germanistisches Jahrbuch Polen”), periodykach takich jak „Scripta Judaica Cracoviensia”, „European Judaism” czy „Iggud”). Pozostałe pozycje to recenzje, hasła encyklopedyczne, komunikaty, sprawozdania z konferencji i przekłady tekstów literackich i dokumentalnych.

Magdalena Ruta korzystała z kilku stypendiów naukowych, m.in. w YIVO w Nowym Jorku, prezentowała referaty na kilkudziesięciu konferencjach naukowych w kraju i zagranicą (m.in. w Niemczech, Izraelu, Wielkiej Brytanii).

Jej najnowsza książka pt. *Bez Żydów? Literatura jidysz w PRL o Zagładzie, Polsce i komunizmie*, przedstawiona jako rozprawa habilitacyjna, jest imponującym pod względem objętości i bogactwa treści dziełem stanowiącym uwieńczenie kilkunastoletnich badań Autorki, która powojenną literaturą jidysz zainteresowała się już w trakcie przygotowywania swojej pracy doktorskiej, opublikowanej w 2003 r. w udoskonalonej formie książkowej.

Magdalena Ruta wykonała ogromną pracę, wkroczyła na teren zupełnie niemal do tej pory nieznany jaką jest literatura jidysz powstała w Polsce po II wojnie światowej. Autorka odkrywa przed czytelnikiem i przyszłymi badaczami dziesiątki tekstów i analizuje je w

klarowny i bardzo interesujący sposób w pięciu obszernych rozdziałach, z których każdy zawiera od ośmiu do jedenastu podrozdziałów (na uwagę zasługują ich metaforyczne tytuły, za które posłużyły cytaty lub odniesienia do wybranych tekstów).

Mimo że profil książki jest literaturoznawczy Autorka kompetentnie operuje wiedzą z innych dyscyplin (historia, socjologia) umieszczając analizowane utwory w szerokim kontekście. W książce znalazły się obszerne cytaty, zwłaszcza z utworów poetyckich, podane w podwójnej wersji językowej (Magdalena Ruta włożyła bardzo wiele pracy w przekłady utworów nie tłumaczonych do tej pory w większości na język polski).

Książka jest cennym opracowaniem dla przedstawicieli różnych dyscyplin, nie tylko literaturoznawców, bowiem porusza trudne problemy, które dopiero niedawno stały się przedmiotem gruntownych badań i które dalej budzą kontrowersje, takie jak np. stosunki polsko-żydowskie po wojnie czy fascynacja znacznej części intelektualistów żydowskich komunizmem. Należy podkreślić, że Autorka porusza się po tym trudnym terenie z dużą swobodą, dystansem i obiektywizmem.

Jest to niewątpliwie praca pionierska otwierająca szerokie pole badań przed innymi badaczami z różnych dyscyplin.

Autorka włożyła bardzo wiele wysiłku w przygotowanie tej obszernej pozycji, przeprowadziła gruntowne badania w bibliotekach polskich i zagranicznych, o jej rzetelnym podejściu do przedmiotu badań świadczy imponująca bibliografia zamieszczona na końcu książki.

Dopełnieniem tej rozprawy jest wydana niemal równocześnie antologia pt. *Nie nad rzekami Babilonu. Antologia poezji jidysz w powojennej Polsce*. Jest to obszerny wybór poezji w języku jidysz, w którym tekstom w oryginale towarzyszą przekłady na język polski – pierwsza tego typu publikacja nie tylko w Polsce, ale i na świecie prezentująca twórczość polskich Żydów od zakończenia wojny aż do końca lat sześćdziesiątych, gdy po tzw. kampanii antysyjonistycznej 1968 roku kultura jidysz straciła szansę na dalszy rozwój w naszym kraju. Dopiero w ostatnich latach obserwujemy w Polsce rozwój badań nad literaturą jidysz, w czym znaczny wkład ma autorka wyboru. Antologia została pomyślana jako swego rodzaju świadectwo życia społecznego pokolenia polskich Żydów, którego losy zostały naznaczone zarówno przez Zagładę jak i wybory światopoglądowe, przede wszystkim fascynację komunizmem.

W antologii zaprezentowano utwory większości poetów, którzy po wojnie przebywali i tworzyli w Polsce, a których nazwiska są znane jedynie wąskiemu gronu specjalistów. Wielką zasługą dr Magdaleny Ruty jest wydobywanie ich z zapomnienia. Wśród autorów

znalazło się kilka bardziej znanych nazwisk, np. Chaim Grade, Rachel Korn, Kalman Segal czy Dawid Sfar, ale większość zaprezentowanych w antologii poetów jest niemal zupełnie nieznana (np. Pesach Binecki, Paltiel Cybulski, Binem Heller, Mojsze Knaphejs czy Hadasa Rubin). Znajdują się wśród nich twórcy różnego kalibru, niektóre utwory mają raczej wartość dokumentalną niż artystyczną, razem jednak tworzą interesującą i miejscami zaskakującą mozaikę.

Wybrane utwory poetyckie, poprzedzone kompetentnym wstępem, zostały zaprezentowane w trzech częściach obejmujących najważniejsze zdaniem autorki aspekty losów i wyborów dokonywanych przez przedstawionych w antologii poetów – Zagłada, stosunek (często bezkrytyczny) do komunizmu i ich złożone relacje z Polską.

Książka jest adresowana przede wszystkim do badaczy i studentów judaistyki, ale może również zainteresować znacznie szersze grono czytelników, zwłaszcza historyków, socjologów i literaturoznawców, a także filologów i tłumaczy z różnych języków. Dwujęzyczny charakter antologii pozwala na korzystanie z niej nie tylko czytelnikowi polskiemu, ale także zagranicznemu znającemu jidysz, tym bardziej, że tom zawiera angielską wersję wprowadzenia.

Większość przekładów jest autorstwa Magdaleny Ruty, ale słusznie załączyła ona także istniejące już wcześniej polskie wersje, nierzadko pióra znanych poetów jak Jerzy Ficowski czy Arnold Słucki. Pozwala to czytelnikowi zobaczyć różnice między przekładem filologicznym a wolnym oraz zorientować się w charakterze metrum oryginału.

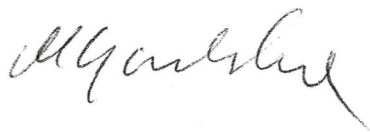
Bardzo wartościowe i pionierskie są także wcześniejsze publikacje Magdaleny Ruty, w tym tom pod jej redakcją pt. *Nusech Pojln. Studia z dziejów kultury jidysz w powojennej Polsce* będący pokłosiem zorganizowanej przez nią konferencji. Zawiera on trzynaście artykułów badaczy z Polski i zagranicy poświęconych bardzo mało znanym zagadnieniom. Tom ten ukazał się także w języku angielskim we wzbogaconej wersji zawierającej siedemnaście artykułów.

Choć większość publikacji Magdaleny Ruty dotyczy twórczości powojennej w jidysz, w jej dorobku znajdują się także prace na temat prozy Isaaca Bashevisa Singera, Ester Kreitman, motywów chasydzkich w literaturze jidysz czy współczesnych zjawisk takich jak wirtualna kultura żydowska w Polsce.

Na uwagę zasługuje ogromna aktywność dr Ruty w pozyskiwaniu grantów, jej działalność organizacyjna (organizacja konferencji i seminariów), wielka aktywność w Polskim Towarzystwie Studiów Jidyszystycznych, które istnieje w dużej mierze dzięki jej inicjatywie, długoletnia działalność w Polskim Towarzystwie Studiów Żydowskich. Ma także

duże zasługi w zakresie popularyzacji nauki, była wielokrotnie organizatorką i prelegentką w sesjach popularnonaukowych towarzyszących dorocznym Festiwalom Singera w Warszawie. Jest również cenioną i znakomitą tłumaczką z języka jidysz, świetnym dydaktykiem. Ma wielkie zasługi w nauczaniu języka jidysz nie tylko w macierzystym uniwersytecie, ale również na kursach letnich organizowanych przez Fundację „Shalom” w Warszawie. Jestem przekonana, że po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego dr Magdalena Ruta jeszcze bardziej rozwinie skrzydła, a pod jej kierunkiem zaczną powstawać interesujące prace doktorskie z zakresu literatury i kultury jidysz. Można się cieszyć, że prężnie rozwijający się Instytut Judaistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego zyska pierwszego samodzielnego pracownika w zakresie literatury jidysz.

Stwierdzam zatem, biorąc pod uwagę bogaty, nierzadko pionierski dorobek naukowy dr Magdaleny Ruty, jej działalność dydaktyczną i organizacyjną oraz bardzo pozytywną ocenę jej książki habilitacyjnej, że z naddatkiem spełnia ona wymogi stawiane osobom ubiegającym się o stopień doktora habilitowanego i z pełnym przekonaniem wnioskuję o dopuszczenie jej do dalszych etapów przewodu habilitacyjnego.

Lublin, 16 sierpnia 2012